

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI**

**"GIYOHVANDLIK VA NARKOJINOYATLARGA QARSHI
KURASHISH SOHASIGA OID MILLIY QONUNCHILIK
BAZASINI TAKOMILLASHTIRISH"**

**MAYZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

TO'PLAMI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI**

**GIYOHVANDLIK VA NARKOJINOYATLARGA QARSHI
KURASHISH SOHASIGA OID MILLIY QONUNCHILIK
BAZASINI TAKOMILLASHTIRISH**

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiya
MATERIALLARI

2026-yil 31-mart

TOSHKENT

Giyohvandlik va narkojinoyatlarga qarshi kurashish sohasiga oid milliy qonunchilik bazasini takomillashtirish// mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti. – 2026 y. – 375 b.

Mazkur to‘plamda O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti professor o‘qituvchilari, doktorant, mustaqil izlanuvchilari, magistratura tinglovchilari va kursantlarning, sohaviy xizmatlar, respublikamizning yetakchi oliy ta‘lim muassasalari professor-o‘qituvchilari va izlanuvchilarining ilmiy maqolalari o‘rin olgan.

Mas‘ul muharrir: Nurmatov M.M., y.f.d., professor

Tahrir hay‘ati: Beksariyev X.Q., dotsent;
Pulatov Y.S., y.f.d., professor;
Yuldasheva G., y.f.d., professor;
Umarxanova D.Sh., y.f.d., professor;
Maxsadorov M.I., y.f.d., dotsent;
Ikramov A.A., y.f.b.f.d, dotsent;
Payziyev A.M., y.f.b.f.d, dotsent;
Maxamatov M.M., y.f.b.f.d, dotsent;
Jo‘rayev J.R., y.f.b.f.d;
Rizoyev F.F. y.f.b.f.d;
Ravshanov U.M.;
Ishmuratov E.I.

Mualliflarning nuqtayi-nazarlariga putur yetkazmaslik maqsadida ilmiy to‘plamga kiritilgan ilmiy maqola va tezislar texnik jihatdan tahrir qilingan, tahrir hay‘ati matnlarda uchraydigan ba‘zi bir noaniqliklar uchun javobgarlikni o‘zidan soqit qiladi. Shuningdek, ilmiy to‘plamga kiritilgan maqolalarning mazmuni, mazkur maqolalarda keltirib o‘tilgan statistik va boshqa ma‘lumotlarning aniqligi uchun mualliflar mas‘ulligi belgilanadi.

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI	3
Global tahdidlar sharoitida millat genofondini asrash: giyohvandlik va narkojinoyslarga qarshi kurashishning dolzarb muammolari va samarali yechimlari	6
Rustambayev M.X.	6
Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун юридик жавобгарлик асослари	11
Ширинов Джахонгир Джаббарович	11
Аҳоли саломатлиги ва миллат генофондини ҳимоя қилиш йўлида	21
Камалова Дилдора	21
Giyohvandlik: mohiyati, turlari va namoyon bo‘lish xususiyatlari hamda uni aniqlashning tashxis belgilari	24
Zulfiqarov Sh.X.	24
Giyohvandlik va narkojinoyslarga qarshi profilaktikaning ahamiyati	30
Azimov Jobir Odilovich.....	30
Прекурсорларнинг ноқонуний муомаласига қарши курашишнинг ҳуқуқий чораларини такомиллаштириш	36
Хайдаров Мирсаид Мирджаббарович	36
Калбаева Бахыт Хожамберген кызы.....	36
Вояга етмаганларни гиёҳвандлик билан боғлиқ жиноятларни содир этишга жалб қилганлик учун жавобгарлик масалаларини такомиллаштириш	39
Ниезова Саломат Сапаровна, ...	39
Ўзбекистон Республикасининг “Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида” ги қонуннинг янги таҳрири	47
Азизов И.	47
Темурова Ш.	47
Борьба с распространением наркотиков в Узбекистане	52
Юрий Пулатов,.....	52
Harbiy xizmatchilar o‘rtasida giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar tarqalishini taqiqlashning huquqiy asoslari va ahamiyati	56
Ashrapov B.B., ...	56
Nizametdinxodjayev U.R.....	56

Исаев Сардор Алишерович	118
Оммавий тадбирлар жараёнида жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг ривожланиш тенденциялари	128
Юсупов Мухтар Бекчанович, ...	128
Гийохvandлик va narkojinoyatlarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarning o'rnini: "psixotrop" boti misolida	143
Kenjayev Jasur Omon o'g'li, ...	143
Гийохvandlikka qarshi kurashish – umummilliy burch	147
R.T.Mavlyanov	147
M.A.Kamilov	147
“Transmilliy narkojinoyatlar va ularga qarshi kurashish mexanizmlari”	151
Ishmuratov Ergash Imamovich	151
Jumayev Akmal G'ulom o'g'li	151
Ўзбекистон Республикасида гийохvandлик воситалари va психотроп моддалар ноқонуний айланишига қарши курашнинг замонавий ҳолати va такомиллаштириш истиқболлари	158
A.A.Икрамов	158
A.A.Абдурасулов	158
Voyaga yetmaganlar o'rtasida giyohvandlikni oldini olish: xorijiy tadqiqotlar va profilaktik chora-tadbirlarni takomillashtirish yo'llari	163
Rizoyev Feruz Furqat o'g'li	163
Bahromova Marg'iyona Boburmirzo qizi	163
Гийохvandlikka qarshi kurashning zamonaviy huquqiy va ijtimoiy mexanizmlari	168
Ravshanov Ulugbek Maxmurbekovich	168
To'liqinova Sevinch Komil qizi	168
The use of cryptocurrency in drug smuggling and the illegal drug trade	174
Musaev Djamaliddin Kamalovich	174
Гийохvandлик vositalari kontrabandasiga qarshi kurashni huquqiy tartibga solishni takomillashtirish masalalari	179
Abzalov Miraziz Mirgiyazovich	179
Распространение наркопреступности в киберпространстве и эффективность её профилактики в условиях цифровизации	186
Абдужаппоров Шаҳбоз Музаффар ўғли	186

yoshlar jinoyatchilikdan himoya qilinadi va jamiyatda qonun ustuvorligiga asoslangan barqaror hamda xavfsiz ijtimoiy muhit shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. <https://lex.uz/docs/-111453>
3. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 19.08.1999 yildagi "Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risida"gi 813-I-son Qonuni. <https://lex.uz/ru/docs/-86044>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 29.11.2021 yildagi PF-27-son "O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/5749291>
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Kengashining qarori, 30.12.2025 yildagi 1598-V-son "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2025-yil 26-dekabrda Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga qilgan Murojaatnomasidan kelib chiqadigan vazifalar to'g'risida" <https://lex.uz/uz/docs/-8006623>
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 06.05.2024 yildagi PF-73-son "O'zbekiston Respublikasida giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanmasiga chek qo'yish orqali ularning aholi salomatligi va mamlakatimiz genofondiga salbiy ta'sirini bartaraf etish strategik chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/6912475>

ТРАНСМИЛЛИЙ НАРКОЖИНОЯТЧИЛИК ВА ЖАҲОН НАРКОБОЗОРИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ: КРИМИНОЛОГИК ТАҲЛИЛ

Норбутаев Эркин Хурозович

ИИБ Академияси Маъмурий ҳуқуқ кафедраси профессори в.б.,
ю.ф.б.ф.д. (PhD), доцент

Исаев Сардор Алишерович

Ўзбекистон Республикаси Криминология тадқиқот институти бош илмий
ходими, ю.ф.б.ф.д. (PhD)

Аннотация. Мақолада жаҳон наркобозорининг ривожланишидаги замонавий тенденциялар ва наркотик воситаларнинг ноқонуний муомаласида уюшган жиноий гуруҳларнинг роли кўриб чиқилади. Наркотикларни ишлаб чиқариш, истеъмол қилиш ва тарқатиш миқёслари, шунингдек наркожиноятчиликнинг ўсишига таъсир этувчи омиллар, жумладан наркобозорнинг рақамлашуви, криптовалюталардан фойдаланиш ва яширин интернет-платформаларнинг ривожланиши таҳлил қилинади. Трансмиллий наркожиноятчиликнинг хусусиятига, унинг халқаро хавфсизликка давлатлар иқтисодий барқарорлигига ва жамоат саломатлигига таъсирига алоҳида эътибор

қаратилади. Уюшган жиноий гуруҳларнинг фаолият юритиш хусусиятлари, уларнинг тузилмаси ва фаолият усуллари кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикасидаги наркожиноятчиликнинг ҳозирги ҳолатини таҳлил қилиш асосида давлатнинг антинаркотик сиёсатининг асосий йўналишлари белгиланади ва наркотик воситаларнинг ноқонуний муомаласига қарши кураш самарадорлигини ошириш бўйича чора-тадбирлар таклиф этилади. Булар жумласига халқаро ҳамкорликни ривожлантириш, оператив-қидирув фаолиятини такомиллаштириш, коррупцияга қарши кураш ва профилактик дастурларни амалга ошириш киради.

Калит сўзлар: трансмиллий жиноятчилик, уюшган жиноятчилик, наркотикларнинг ноқонуний муомаласи, наркобизнес, наркобозор, наркожиноятчилик, антинаркотик сиёсати, гиёҳвандлик профилактикаси.

Кириш (Introduction). Жаҳон наркобозори сўнгги йилларда барқарор ўсиш тенденциясини намоён этмоқда. Бунини ишлаб чиқариш, мусодара қилиш, истеъмол қилиш ҳажмлари, тиббий ёрдамга мурожаатлар сони, шунингдек ўлим даражаси кўрсаткичлари тасдиқлайди. Халқаро тадқиқотлар маълумотларига кўра, 2023 йилда дунёда фақат кокаиннинг ноқонуний ишлаб чиқарилиши рекорд даражага — тахминан 3 708 тоннага етган бўлиб, бу ўтган йилга нисбатан 34 % га кўпдир [1]. Бунда ўсиш барча китъаларда кузатилган.

Мусодара қилинган кокаин миқдори 68 % га (2019–2023) ошган, истеъмолчилар сони эса 2023 йилда тахминан 25 млн кишига етган. Асосий контингент — 15–64 ёшдаги шахслардир [2].

Бундан ташқари, сўнгги йилларда жаҳон наркобозорининг ривожланишида қуйидаги янги тенденциялар кузатилмоқда: амфетамин, метамфетамин, фентанил каби синтетик наркотикларни ишлаб чиқариш ҳажмларининг ортиши; наркобозорнинг фаол рақамлашуви; ҳисоб-китобларни амалга оширишда криптовалюталардан фойдаланиш; наркотикларни сотиш бозорларининг янги ҳудудларга кенгайиши; жиноий тармоқларнинг трансмиллий хусусиятининг кучайиши. Ушбу омиллар наркотик воситаларнинг ноқонуний муомаласига қарши курашнинг янги стратегияларини ишлаб чиқишни талаб этади.

Шу билан бирга, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан мусодара қилинаётган наркотиклар ҳажми ҳам ортиб бормоқда. Жумладан, 2025 йилда Ўзбекистонда ноқонуний муомаладан қарийб 3,5 тонна наркотик воситалар мусодара қилинган, 15,4 мингта наркожиноят қайд этилган, шунингдек наркотиклар билан боғлиқ 1956 та маъмурий ҳуқуқбузарлик аниқланган. 14 та яширин нарколаборатория фош этилган. Наркожиноятлар содир этгани учун 11 мингдан ортиқ шахс жавобгарликка тортилган (улар орасида 124 нафар талаба

ва 59 нафар мактаб ўқувчиси бор). Ёшлар орасида гиёҳвандлик ҳолатларининг энг кўп қайд этилиши Тошкент шаҳрида кузатилмоқда [3].

Ёшлар орасида наркотик воситаларни истеъмол қилишга турли сабаблар таъсир кўрсатиши мумкин, масалан, номаълум ҳиссиётларни синаб кўриш истаги ёки инсоннинг характери, одатлари, ахлоқига таъсир этувчи оилавий ёки маҳаллий муҳит бўлиши мумкин. Айримлар учун эса бу қийинчиликлардан қочиш, руҳий оғриқни енгил воситаси сифатида қабул қилинади. Бироқ аслида бундай йўл вазиятни янада оғирлаштиради ва наркотикка қарамликни шакллантиради.

Наркотик воситаларнинг ноқонуний муомаласи трансмилий жиноятчиликнинг энг кенг кўламли шаклларида бири ҳисобланади. У халқаро хавфсизликка, давлатлар иқтисодий барқарорлигига ва миллат генофондига сезиларли таъсир кўрсатади. Наркотик савдоси уюшган жиноий гуруҳлар учун асосий даромад манбаларидан бири ҳисобланади. Ушбу турдаги жиноий фаолиятнинг юқори даромадлиги криминал тармоқларнинг кенгайишига ва трансмилий жиноий тузилмаларнинг ривожланишига хизмат қилади.

Уюшган жиноий гуруҳлар наркотик воситаларнинг ноқонуний муомаласининг турли босқичларини назорат қилади — наркотик моддаларни ишлаб чиқариш ва қайта ишлашдан тортиб, уларни ташиш, сотиш ҳамда жиноий даромадларни легаллаштиришгача. Шу билан бирга, наркотикларнинг ноқонуний муомаласи билан боғлиқ зўравонлик ҳолатлари кучайиши ҳам мумкин.

Глобаллашув шароитида наркобозор тобора интеграциялашган ва мураккаб тус олмақда, бу эса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятини сезиларли даражада қийинлаштиради.

Мавзу бўйича адабиётлар таҳлили (*Literature review*). Криминологияда уюшган жиноятчилик салбий ижтимоий-ҳуқуқий ҳодиса сифатида қаралади. У уюшган гуруҳлар, жиноий жамоалар томонидан содир этилган жиноятлар мажмуини, шунингдек ушбу гуруҳ ва жамоалар иштирокчилари йиғиндисини ўз ичига олади А.И. Долгованинг фикрига кўра, уюшган жиноятчилик — бу кенг кўламли жиноий фаолиятни амалга оширадиган ҳамда бундай фаолият учун энг қулай шарт-шароитларни яратадиган уюшган жиноий тузилмаларнинг мураккаб тизимидир. Ушбу тизим ўз фаолиятини таъминлаш учун бошқарув ва бошқа хизмат функцияларини бажарувчи ички тузилмалардан, шунингдек давлат тузилмалари ва фуқаролик жамияти институтларидан ҳам фойдаланиши мумкин. Наркобизнесдан олинadиган юқори даромад уюшган жиноятчилик билан наркотик моддаларнинг ноқонуний айланмаси ўртасидаги боғловчи бўғин ҳисобланади. Бу ҳолат мазкур бозор сегментида жиддий рақобатнинг йўқлиги

билан ҳам изоҳланади. Наркобизнеснинг асосий мақсади — жиноий фаолият орқали ноқонуний равишда фойда олиш ва бойишдир.

Наркотикларни ноқонуний савдо қилиш, даромадларни тақсимлаш ва шу билан боғлиқ ҳаракатлар давлатга катта зарар етказадиган жиноий иқтисодиётнинг бир қисми ҳисобланади.

Тадқиқот методологияси (Research methodology). Жиноятчиликнинг ушбу шаклини тадқиқ этиш ҳозирги вақтда ҳам долзарблигича қолмоқда. И.Н. Селиверстов таъкидлаганидек, уюшган жиноятчилик кўламининг кенгайиши одамларни жиноий муҳит билан ўзаро алоқага киришишга жалб қиладиган объектив омиллар билан боғлиқ бўлиб, бу эса унинг янада ривожланишига қонуний равишда туртки беради.

Ҳозирги вақтда криминологлар уюшган жиноий фаолиятнинг қуйидаги асосий соҳаларини ажратиб кўрсатадилар, жумладан:

- наркотик моддаларнинг ноқонуний айланмаси;
- қурол-яроғнинг ноқонуний айланмаси;
- ноқонуний миграцияни ташкил этиш;
- одам савдоси, инсон аъзолари ва тўқималари савдоси;
- автотранспорт воситаларини ўғирлаш ва контрабанда қилиш;
- тарихий қимматликларни ўғирлаш ва контрабанда қилиш;
- компьютер ахбороти соҳасидаги жиноятлар;
- жиноий йўл билан олинган мол-мулкни легаллаштириш;
- муаллифлик ҳуқуқларини бузиш билан боғлиқ жиноятлар;
- коррупциявий жиноятлар.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results). Уюшган жиноий гуруҳлар жаҳон наркобозорининг фаолият юритишида муҳим ўрин тутади. Улар наркотик моддаларни ишлаб чиқариш, ташиш ва тарқатишни таъминлайдиган мураккаб логистик тармоқларни шакллантиради. Уюшган жиноятчилик юқори даражадаги латентлик (яширинлик) билан ажралиб туради ва бу кўрсаткич 80 % гача етиши мумкин. Бу ҳолат табиий ҳамда сунъий омиллар билан изоҳланади.

Латентликнинг табиий омилларига жиноятчиларнинг юқори даражада тайёргарлиги ва профессионализми киради. Бу эса жиноятларни фош этишни анча қийинлаштиради (айниқса наркотик моддаларнинг ноқонуний айланмаси, фирибгарлик ва иқтисодий фаолият соҳаларида). Шунингдек, жабрланувчилар ва гувоҳларнинг эркинликда юрган жиноий тузилма вакилларида эҳтимолий қасос олишидан қўрқиши ҳам муҳим омил ҳисобланади.

Бундан ташқари, бутунжаҳон Интернет тармоғи орқали тақиқланган моддаларни етказиб беришга қаратилган наркотрафик шаклланган. Уларнинг тарқатилиши нафақат бир давлат доирасида, балки давлатлараро даражада ҳам амалга оширилмоқда. Бу жараёнда «Даркнет» (ёки «қора интернет», «соъвий

интернет») алоҳида аҳамиятга эга. У Интернетнинг фақат махсус браузерлар орқали кириш мумкин бўлган яширин сегменти ҳисобланади. Унинг ёрдамида наркосавдогарлар хавфсиз наркотик моддаларни аноним тарзда сотиш имкониятига эга бўладилар.

Шунингдек, криптовалюталар пайдо бўлиши билан молиявий транзакцияларни кузатиш янада қийинлашмоқда. Бу эса халқаро наркобизнеснинг ривожланишига ва наркотик моддаларнинг ноқонуний айланмаси муаммосининг кескинлашишига сабаб бўлмоқда.

Наркотик воситаларнинг давлатлараро даражадаги ноқонуний айланмаси трансмиллий жиноятчилик турига киритилади.

Баҳолашларга кўра, 2009 йилда унинг айланмаси 870 млрд АҚШ долларини ташкил этган бўлиб, бу жаҳон ялпи ички маҳсулотининг 1,5 %га тенгдир. Бу сумма ўша йилда ривожланиш мақсадлари учун ажратилган расмий ёрдам ҳажмидан олти баравардан ҳам кўп ва жаҳон товар экспортининг қарийб етти фонзига тенг бўлган [7].

Трансмиллий жиноятчиликнинг асосий функцияларига қуйидагилар киради:

1. наркотик моддалар ишлаб чиқарилишини назорат қилиш;
2. халқаро ташиш каналларини ташкил этиш;
3. миллий бозорларда наркотикларни тарқатиш;
4. жиний фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштириш.

Замонавий жиний тармоқлар юқори даражадаги мослашувчанликка эга. Улар марказлашмаган (децентрализован) тузилмалардан фойдаланади, бу эса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ҳаракатларига самарали мослашиш имконини беради.

Трансмиллий наркожиноятчилик — бу бир нечта давлат ҳудудида амалга ошириладиган ва наркотикларнинг ноқонуний айланмасидан катта молиявий фойда олишга қаратилган уюшган жиний фаолият шаклидир. У кўламдорлиги ва мураккаблиги билан ажралиб туради ва шу сабабли энг жиддий глобал муаммолардан бири ҳисобланади [8, 110-б.]. Бундай даражадаги жиний фаолият мураккаб, кўп босқичли уюшган тузилмаларни яратишни назарда тутди.

Трансмиллий жиноятчилик ривожланишининг салбий тенденцияларини таҳлил қилар экан, Н.Н. Дьяченко ва С.П. Вайле замонавий шароитда у шундай миқёсга етганини таъкидлайдиларки, бу унга тизим яратувчи хусусият бахш этади. Уларнинг фикрича, трансмиллий жиноятчилик амалда жамият ҳаётининг барча муҳим соҳаларига — сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий соҳаларга кириб борган. Тадқиқотчилар энг кўзга ташланадиган тенденциялар сифатида жиний йўл билан олинган даромадларни легаллаштириш жараёнларининг кучайишини,

тадбиркорлик фаолиятини қонуний амалга оширишга қарши қаратилган тажовузлар сонининг ортишини, уюшган жиноий гуруҳларнинг йириклашуви ва бирлашувини, шунингдек уларнинг ички тузилмасининг мураккаблашуви ҳамда жиноий фаолият профессионалик даражасининг ўсишини кўрсатадилар [9, 76-6.].

Трансмиллий жиноятчиликни қуйидаги белгилари мавжуд:

1. жиноий бирлашмаларнинг тузилмалашганлиги ва юқори даражада ташкил этилганлиги;

2. моддий базанинг мавжудлиги;

3. қонуний кўринишга эга бўлган фаолият турларининг мавжудлиги;

4. ҳокимият билан коррупцион алоқалар ва бошқалар.

Трансмиллий наркожиноятчилик бир қатор сабабларга кўра жамият учун жиддий хавф туғдиради. Асосий хавфлардан бири — наркотик моддалар тарқалиши натижасида миллат генофондига етказиладиган ҳалокатли таъсиридир. Наркосавдо билан шуғулланувчи ташкилотлар кўпинча зўравонлик билан боғлиқ фаолиятга ҳам жалб этилган бўлиб, бу эса оддий фуқаролар хавфсизлигига таҳдид солади.

Бундан ташқари, жиноятчиликнинг ушбу шакли давлатда коррупциянинг ривожланишига сабаб бўлади, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни издан чиқаради, бу эса охир-оқибат жамият барқарорлигининг бузилишига олиб келади.

Л.В. Глазкованинг фикрига кўра, замонавий уюшган жиноятчилик мураккаб тизимли табиатга эга. Уюшган жиноятчиликнинг асосини ташкил этувчи профессионал, иқтисодий ва коррупциявий жиноятчилик кўплаб мутахассислар — бухгалтерлар, молиячилар, ҳуқуқшунослар ва банкирлар иштирокисиз фаолият юритиши ва ривожланиши мумкин эмас. Уларнинг ёрдами фақат айрим жиноятларни содир этишни таъминлаш билангина чекланмайди, балки ноқонуний йўл билан олинган даромадларни легаллаштириш, молиявий операцияларни амалга ошириш ва жиноий келиб чиқишга эга бўлган пул маблағлари ҳамда мол-мулкка эгалик қилиш, улардан фойдаланиш ва тасарруф этишга қонуний тус беришга қаратилган битимларни тузишда ҳам намоён бўлади.

Жиноий ва жиноятга яқин манфаатларнинг чамбарчас боғланиб кетиши натижасида уюшган жиноий гуруҳлар ва жиноий жамоаларга хизмат қилувчи яширин (тенг) тизимлар шаклланади. Бундай тизимлар доирасида наркожиноятчилик жамият билан ўзаро алоқада бўлиб, жамоатчилик онгига таъсир кўрсатади ва жиноий мафкура ҳамда жиноий хулқ-атвор моделларининг тарқалишига сабаб бўлади [10, 84-6.].

Шунингдек, наркотик моддаларнинг ноқонуний савдосидан олинган маблағлар бошқа турдаги жиноий фаолиятни, жумладан терроризмни молиялаштиришга ҳам йўналтирилиши мумкин.

Трансмиллий наркожиноятчилик жаҳон миқёсига эга бўлиб, давлатлар чегараларини кесиб ўтади ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ушбу ҳодисага қарши курашиш вазифаларини янада мураккаблаштиради.

Наркотик моддалар ва уларнинг прекурсорларининг ноқонуний айланмаси билан боғлиқ трансмиллий жиноий гуруҳлар ва ташкилотлар фаолияти расман Ўзбекистон Республикасининг миллий хавфсизлигига таҳдид сифатида эътироф этилган. Наркобизнес жамоат тартибига, иқтисодий хавфсизликка ҳамда давлат бошқаруви тизимига жиддий зарар етказди.

Шунинг учун давлат ва унинг тегишли органлари олдида турган устувор вазифалардан бири — наркобизнесга ихтисослашган жиноий гуруҳларни аниқлаш ва бартараф этиш, наркотик моддалар ва уларнинг прекурсорларини ишлаб чиқарувчилар ҳамда тарқатувчиларни жавобгарликка тортиш, шунингдек ўз вақтида ва самарали давлат антинаркотик сиёсатини амалга оширишдан иборат.

Баён этилганлардан хулоса қилиш мумкинки, уюшган жиноятчилик феномени келгусида ҳам чуқур криминологик тадқиқотларни талаб қилади.

Бундай тадқиқотларнинг асосий мақсади — уюшган жиноий гуруҳлар ва жиноий жамоалар фаолиятига нисбатан янада самарали профилактик таъсир механизмларини излаб топиш ва ишлаб чиқишдир. Фақат илмий ёндашувларни такомиллаштириш ва профилактика чораларини амалиётга татбиқ этиш орқалигина уюшган жиноятчиликка қарши кураш тизими унинг ҳозирги даражаси ва ривожланиш хусусиятларига мос равишда самарали бўлиши мумкин.

Ўзбекистон Республикасида 2024–2028 йилларга мўлжалланган Наркомания ва наркожиноятчиликка қарши курашиш Миллий стратегиясининг устувор мақсадларига эришиш бўйича комплекс чора-тадбирларни белгилаш, аҳолини, айниқса ёшлар саломатлиги ва миллат генофондини самарали ҳимоя қилиш, шунингдек наркомания ва уюшган наркожиноятчиликка қарши кураш фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиш мақсадида 2025 йил 3 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Аҳоли саломатлиги ва миллат генофондини наркомания ва наркожиноятлардан самарали ҳимоя қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ–207-сон Фармони қабул қилинди [11].

Ушбу фармон билан 2025–2026 йилларга мўлжалланган наркомания ва наркожиноятчиликни барвақт олдини олиш ва унга қарши курашиш бўйича комплекс амалий чора-тадбирлар Миллий дастури тасдиқланди.

Миллий дастур миллий хавфсизликни таъминлаш соҳасидаги стратегик режалаштириш ҳужжати ҳисобланади ва давлатнинг антинаркотик сиёсати амалга оширилишини таъминлашга қаратилган.

Фармон ва дастурнинг асосий қоидалари қуйидагиларни ўз ичига олади:

— антинаркотик сиёсатни такомиллаштириш ва наркотик воситалар айланмаси устидан давлат назоратини кучайтириш, жумладан қонунчиликни, технологияларни ва мониторинг тизимини ривожлантириш;

— таълим дастурлари, оммавий ахборот воситалари билан ишлаш ва кўнгилчилар иштирокчини таъминлаш орқали наркотикларни ноқонуний истеъмол қилишнинг олдини олиш ҳамда уни эрта аниқлаш;

— даволаш, реабилитация ва эрта ташхис қўйиш тизимини ривожлантириш орқали наркотикка қарамлар сонини камайтириш;

— чегараларда назоратни кучайтириш ва уюшган жиноий гуруҳларга қарши курашни фаоллаштириш орқали наркотик моддалар айланмаси соҳасидаги жиноятларни камайтириш;

— наркотикларнинг ноқонуний айланмасига қарши курашда халқаро ҳамкорликни ривожлантириш.

Ўзбекистон наркотик моддалар тарқалишига қарши кураш ва улар устидан назоратни кучайтириш соҳасидаги халқаро мажбуриятларни изчил бажариб келмоқда. Хусусан, 1995 йил февраль ойида республика БМТнинг наркотиклар устидан назорат қилишга оид конвенцияларига қўшилди, 1999 йил август ойида мамлакатда “Наркотик воситалар ва психотроп моддалар тўғрисида”ги Қонун қабул қилинди [12], 2021 йил январь ойида эса “Наркологик касалликларни профилактика қилиш ва даволаш тўғрисида”ги Қонун кучга кирди [13].

Ҳозирги вақтда БМТнинг Наркотиклар ва жиноятчилик бўйича бошқармаси (УНП ООН) билан ҳамкорликда Ўзбекистонда қуйидаги минтақавий лойиҳалар амалга оширилмоқда:

1. Минтақавий лойиҳа «Наркотик воситалар, психотроп моддалар ва уларнинг прекурсорларининг ноқонуний айланмасига қарши курашиш бўйича Марказий Осиё минтақавий ахборот-мувофиқлаштириш марказини (ЦАРИКЦ) ташкил этиш» (умумий бюджети — 15,4 млн АҚШ доллари).

Лойиҳа доирасида ЦАРИКЦни ташкил этиш тўғрисидаги келишув иштирокчи давлатларининг миллий координаторлари Кенгашининг бир нечта йиғилишлари ўтказилди. Уларда келгуси 2 йил учун фаолиятнинг асосий йўналишлари белгиланди ҳамда марказ фаолиятига доир энг долзарб масалалар кўриб чиқилди.

2. Минтақавий лойиҳа «Treatment II — наркологик қарамликни ва унинг соғлиққа салбий оқибатларини даволаш» (1 млн 490 минг АҚШ доллари).

Лойиҳа доирасида соғлиқни сақлаш, меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирликлари мутахассислари минтақавий тренингларда иштирок этмоқда.

3. Минтақавий лойиҳа «Ёшлар ўртасида психоактив моддаларни суниестемол қилиш, ОИТС/ВИЧ ва жиноятчиликнинг олдини олиш — оилада ҳаёт кўникмаларини шакллантириш бўйича таълим дастурлари орқали».

Ҳозирги вақтда мазкур лойиҳа доирасида «Оила ва мактаб биргаликда» дастури Тошкент шаҳрида ва республиканинг учта ҳудудида кичик мактаб ёшидаги болалар учун амалга оширилмоқда.

4. Минтақавий лойиҳа «Афғон опиатларининг шимолий йўналиш орқали ноқонуний айланмасига қарши курашиш — асосий чегара пунктлари салоҳиятини кучайтириш ва чегара алоқа бўлинмасини ташкил этиш орқали»

(умумий бюджети — 1,3 млн АҚШ доллари) [14].

Трансмиллий наркожиноятчилик таҳдиди шароитида давлат антинаркотик сиёсатини амалга ошириш Ўзбекистон Республикасининг миллий хавфсизлигини таъминлашда ниҳоятда муҳим аҳамиятга эга. Наркобизнесга қарши самарали курашиш ва трансмиллий жиноий гуруҳларга қарши таъсирчан чоралар кўриш учун, бизнинг фикримизча, қуйидаги амалий чора-тадбирларни амалга ошириш зарур:

1. Наркокартеллар ва наркотик моддаларнинг ноқонуний айланмаси билан шуғулланувчи жиноий ташкилотлар фаолиятини аниқлаш ва бартараф этиш мақсадида оператив-қидирув фаолияти усуллари ва технологияларини такомиллаштириш.

2. Наркобизнесга қарши кураш самарадорлигини пасайтириши мумкин бўлган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ҳамда давлат тузилмалари ичидаги коррупцион схемаларни аниқлаш ва уларга чек қўйиш, шунингдек назоратни кучайтириш.

3. Трансмиллий наркожиноятчиликка қарши курашиш бўйича ахборот алмашиш, қўшма операциялар ўтказиш ва халқаро стратегияларни ишлаб чиқиш мақсадида бошқа давлатлар билан ҳамкорликни кучайтириш.

4. Наркотик моддалар тарқалишининг олдини олиш ҳамда наркологик қарам шахсларга ёрдам кўрсатиш мақсадида наркомания профилактикаси ва наркологик қарамликдан реабилитация қилишнинг самарали дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш.

Фойдаланилган адабиёт:

1. UNODC. Global cocaine production statistics.

2. БМТнинг 2025 йилги гиёҳванд моддалар тўғрисидаги жаҳон ҳисоботи. UNODC Наркотиклар ва жиноятчиликка қарши кураш бошқармаси. Асосий хулосалар. Б.-14.

3. Более 11 тысяч человек привлекли к ответственности за наркопреступления в 2025 году // <https://www.gazeta.uz/ru/2026/02/04/drug-crimes>.

4. Михайлов А.Е., Семенов С.А., Тараканов И.А. Организованная преступность: состояние и тенденции // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. 2020. №12-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizovannaya-prestupnost-sostoyanie-i-tendentsii> (дата обращения: 06.03.2026).

5. Долгова А.И. Организованная преступность, ее развитие и борьба с ней II Организованная преступность-3. М., 1996. С. 20.

6. Селиверстов И.Н. Социальная опасность организованной преступности: новые тенденции в XXI веке // Юридическая мысль. 2019. № 4-5 (114-115). С. 108-120.

7. Транснациональная организованная преступность: глобализованная нелегальная экономика // URL: <https://www.unodc.org/toc/ru/crimes/organized-crime.html>.

8. Михайлов Алексей Евгеньевич, Семенов Сергей Александрович, Тараканов Илья Александрович Организованная преступность: состояние и тенденции // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. 2020. №12-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizovannaya-prestupnost-sostoyanie-i-tendentsii> (дата обращения: 06.03.2026).

9. Дьяченко Н.Н. Состояние и тенденции современной организованной преступности / Н.Н. Дьяченко, С.П. Вайле // Деятельность правоохранительных органов в современных условиях. Сборник материалов XXV международной научно-практической конференции. Саратов, 2020. С. 7582.

10. Глазкова Л.В. Взаимодействие систем организованной преступности и коррупции // Актуальные проблемы российского права. 2019. № 7(104). С. 77-86.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 03.11.2025 йилдаги ПФ-207-сон Фармони «Аҳоли саломатлиги ва миллат генофондини гиёҳвандлик ва нарकोжиноятлардан самарали ҳимоя қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида» // URL: <https://lex.uz/ru/docs/7818779>.

12. Ўзбекистон Республикасининг 19.08.1999 йилдаги «Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида» 813-И-сон Қонуни // URL: <https://lex.uz/docs/86028?ONDATE2=02.06.2022&action=compare>.